

1. Zgodovinski kontekst vojn v Jugoslaviji 1991-2001

- ❖ Na ozemlje bivše SFRJ od leta 1991 do 2001.
- ❖ Vmešanih vseh 6 nekdanjih jugoslovanskih republik (konec nekje hiter npr. Slovenija, drugje daljše npr. Hrvaška, Bosna in Hercegovina)
- ❖ Po nekajletnem - konflikt na Kosovu (sproži)Makedonijo - kratkotrajna državljanska vojna.
- ❖ etnični konflikti med Srbi, Hrvati, Bošnjaki in Albanci, Makedonci - podžigala še politika nekaterih srbskih politikov kot je npr. Slobodan Milošević (najbolj krvavih vojn na evropskih tleh po 2SV¹).
- ❖ Vojne ogromno gospodarsko škodo, ljudi pregnanih s svojih domov, množičnih pobojev
- ❖ Posredovala OZN na ozemlje bivše Jugoslavije poslala mirovne sile: umirile strasti, (niso bile zelo učinkovite) - Nekoliko bolje so se izkazale le na Kosovu in Makedoniji.
- ❖ Številnih vojnih zločinov je EU ustanovila sodišče za sojenje vojnim zločincem (po 2SV prvo sodišče, ki je bilo namenjeno sojenju mednarodnim vojnim zločincem).
- ❖ Sodišče učinkovito opravilo svojo vlogo, vsi obtoženci priprti, zadnji med njimi **Goran Hadžić** je bil prijet nekaj časa potem ko so prijeli glavnega osumljenca **Ratka Mladića**, in ga izročili Haag-u.
- ❖ Časovni pregled dogodkov:
(1968 = *Študenti na Kosovu zahtevajo več pravic za Albance.*
1971 = *Demonstracije na Hrvaškem.*
1974 = *Nova jugoslovanska ustava vsem jugoslovanskim republikam podeli več pravic.*
1980 = **Umre Josip Broz Tito.**
1981 = *Začne se gospodarska kriza. Na Kosovu pride do novih protestov. Albanci zahtevajo, da Kosovo postane republika.*
1989 = *Na oblast pride Slobodan Milošević.*
1990 = *V Jugoslaviji pride do prvih demokratičnih volitev. Na oblast pride srbska elita, ki želi preprečiti demokratične spremembe vendar ji to spodleti. Hrvaški srbi začnejo upor proti novi hrvaški vladi.)*
1991 = *Slovenija in Hrvaška razglasita neodvisnost. V Sloveniji se začne desetdnevna vojna. JLA nato zapusti Slovenijo in poseže v spopade na Hrvaškem. Začnejo se boji za Vukovar, Dubrovnik in Osijek.*
1992 = *Vojna na Hrvaškem se razširi. Makedonija in Bosna razglasita neodvisnost. Začne se vojna v Bosni. OZN uvedle sankcije proti Jugoslaviji in medse sprejme Slovenijo, Hrvaško ter Bosno.*
1993 = *Začne se vojna med Hrvaško in Bosno. V spopadih v Mostarju Hrvati porušijo Mostarski most.*
1994 = *Z mirovnim sporazumom se končajo spopadi med Hrvaško in Bosno.*
1995 = *V Srebrenici pride do pokola civilistov. Hrvaška začne operacijo Nevihta in Blisk. NATO napade vojaške položaje vojske bosanskih Srbov. Podpisan je Daytonski sporazum.*
1996 = *Jugoslavija prizna Hrvaško in Bosno.*
1998= *Na Kosovu pride do spopadov med Srbi in Albanci.*
1999= *NATO začne vojaško operacijo proti Srbom na Kosovu. Nadzor na Kosovu prevzame OZN.*
2000 = **Slobodan Milošević** izgubi na predsedniških volitvah. Predsednik Jugoslavije postane **Vojislav Koštunica.**
2001= *V Makedoniji pride do vojaških spopadov med makedonsko vojsko in albanskimi skrajneži.*
(2002 = **Slobodana Miloševića** aretirajo in ga izročijo Haškemu sodišču.
2003 = *Jugoslavija se preimenuje v državo Srbija in Črna gora.*
2005 = **Ante Gotovino** aretirajo, obsojen 2011.
2006 = *Črna gora se po referendumu odcepi od Srbije.*
2008 = *Kosovo razglasi neodvisnost od Srbije.*
2008 = *Srbske oblasti aretirajo Radovana Karadžića.*
2011= *Srbske oblasti aretirajo Ratka Mladića.*
2011 = *Srbske oblasti aretirajo Gorana Hadžića, zadnjega obtoženca za vojne zločine na območju bivše Jugoslavije.)*

1.1 Vzroki za vojno

- ❖ V njeni preteklosti (prav tako krvava).

---

1 Druga svetovna vojna

- ❖ Balkan = že od nekdanj večnacionalen (naseljevale različne etnične skupine z različnimi jeziki, običaji in verami)
  - ❖ Spopadi - predstavljal nekakšen divji zahod Evrope
  - ❖ Lega - kopenska povezava z Orientom → pod nenehnim vplivom evropskih in drugih velesil (Otomansko cesarstvo, Avstrijsko cesarstvo, Rusko cesarstvo, Avstro-Ogrska, Italija,...).
  - ❖ Te sile so zapletene razmere na Balkanu še dodatno poslabšale tako, da se je Balkana prijelo ime sod smodnika, saj se nikoli ni vedelo kdaj in zaradi katere malenkosti bo izbruhnil nov krvav konflikt, ki bo pomembno vplival na razmerje sil v Evropi.
  - ❖ 20. Stoletje= 1. In 2. balkanska vojna
  - ❖ 1SV → se prične prav na Balkanu
  - ❖ Razpad večnacionalne Avstro-Ogrske → povzročil nastanek nove države Kraljevine SHS → preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo:
    - Kraljevina je bila večnacionalna,
    - sestavljali Slovenci, Hrvati, Srbi, Črnogorci, Bošnjaki in Makedonci.
    - Narodi so sprva podpirali nastanek nove t.i. južnoslovanske države, kjer bojo vsi južnoslovanski narodi enakopravni in si bojo usodo krojili sami in ne evropske velesile.
    - nadzor nad kraljevino v glavnem prevzeli Srbi → povzročilo huda politična in nacionalna trenja
    - vlada v Beogradu uspela nadzorovati le z represijo.
    - zaradi notranjih trenj, skrajno zbirokratizirana in centralizirana kraljevina → le še vprašanje čas kdaj bo razpadla
  - ❖ Razpada države - po aprilski vojni 1941.
  - ❖ V skladu z dogovorom med silami osi in Hitlerjevimi usmeritvami so državo razdelili med: Italijo, Nemčijo, Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo.
  - ❖ področjih nekdanje kraljevine začel odpor.
  - ❖ Najbolj dejavni so bili komunisti pod poveljstvom karizmatičnega Josipa Broza Tita. - Njihova moč in vpliv je izredno narasel =komunisti prišli navzkriž z četniki in ustaši (ki so zaradi boja proti komunizmu prestopili na stran sil osi in s tem izgubili večinsko podporo prebivalstva)
  - ❖ Titu pa je, s pomočjo komunistične ideologije, tekom vojno na svojo stran uspelo pridobiti jugoslovanske narode - združiti v skupni boj proti okupatorju.
  - ❖ Po vojni (vodstvom Tita) → Socialistična federativna republika Jugoslavija.
  - ❖ kot kult osebnosti združeval vse narode
  - ❖ političnih, socialnih in gospodarskih razlik med posameznimi jugoslovanskimi republikami → spori ponovno privreli na dan in bili kmalu nato s silo zatrti (republikam podeljene večje pravice.)
  - ❖ 1980 - Tito, edini človek ki je držal Jugoslavijo skupaj, umrl.
  - ❖ razmere v državi samo še slabšale
  - ❖ Razmerje med narodi je bilo podrt → Srbija začela pridobivati na moči in s tem prišla v navzkriž z ostalimi jugoslovanskimi narodi (Slovenijo in Hrvaško - zahtevali večjo avtonomijo)
  - ❖ razmere poslabšala še gospodarska kriza in nacionalizem nekaterih srbskih politikov.
  - ❖ Konec 80ih in v začetku 90ih je začelo postajati vse bolj jasno, da bo država razpadla vprašanje je bilo le na kako miren način se bo to zgodilo.
- 1.2 vojna v Bosni in Hercegovini (sojenje v Haagu Ratku Mladiču za genocid v Srebrenici)
- ❖ odcepitvi Slovenije in Hrvaške od Jugoslavije - resneje razmišljati tudi v BIH → zato so v ta namen pripravili referendum (večina za samostojnost)
  - ❖ Težave: BIH je bila multietnična (bošnjaški, srbi, hrvati- razglasitvijo samostojnosti)
  - ❖ BIH samostojnost od Jugoslavije = 1. marca 1992 (JLA iz države umaknila bolj ali manj mirno)

- ❖ večino težke oborožitve predala vojski Republike Srbske in srbskim paravojaškim [hitro zasedle območja z večinskim srbskim prebivalstvom nato pa so se usmerila še na območja z manjšinskim srbskim prebivalstvom
- ❖ prebivalce, ki niso bili Srbi [silo izgnali njihove domove pa nato požgali.
- ❖ pojavljati prvi vojni zločini [tekom vojne izvajale vse tri v vojno vpletene strani.
- ❖ 1992 :bošnjaško vojsko prelomno – (1)vojska je bilo slabo opremljena in oborožena, (2)morala se je boriti na dveh frontah hkrati (Republike Srbske in Herceg Bosne).
- ❖ država iz vseh strani obkrožena z sovražnikom [reševala le lastna industrija in kmetijstvo (nista morali slediti osnovnim potrebam prebivalstva, vojske)] vsesplošno pomanjkanje,lakota.
- ❖ Sarajevu - do 1995 obkoljeno mesto [Iz mesta ali v mesto se je dalo priti le po dveh poteh (1)preko sarajevskega letališča (nadzoroval UNPROFOR) (2) preko podzemnega rova pod letališčem.
- ❖ po izbruhu vojne obkolile srbske sile[neusmiljeno obstreljevati. (granat, ostrostrelci - prizaneseno ni bilo niti ženskam in otrokom)
- ❖ 4-letno obleganjem je v mestu umrlo 40.000 ljudi ter gospodarska škoda ni bilo stavbe ki nebi ostala nepoškodovana.
- ❖ (mesto)Bihać - pod zaščito UNPROFOR-ja tekom vojne oblegale kar tri vojske; vojska Republike Srbske, vojska Republike Srbske Krajine in vojska Republike Zahodne Bosne.
- ❖ 1993 se je bošnjaška vojska začela prehajati v ofenzivo.
- ❖ boji s Hrvati v Herceg-Bosni.
- ❖ Odmevno je postalo bombardiranje strateško pomembnega mesta Gornji Vakuf in obleganje Mostarja.
- ❖ Boji za to mesto - junija 1992 - mesto obstreljevala JLA po njenem umiku pa so položaje zasedli Hrvati, ti so tekom vojne zasedli zahodni del Mostarja in njegovo okolico, vzhodni del pa je ostal v bošnjaških rokah.
- ❖ Bošnjaki prekinili obleganje mesta so septembra sprožili operacijo *Neretva 93*, ki pa je bila kmalu zatem prekinjena (poročil o vojnih zločinih nad ujetniki, civilnim prebivalstvom).
- ❖ UNPROFOR zaščitil civilno prebivalstvo = Varnostni svet Združenih narodov sprejel resolucijo 824 s katero je; Sarajevo, Goražde, Srebrenico, Tuzlo, Žepa in Bihać razglasil za varna območja pod nadzorom Združenih narodov.
- ❖ 1994 je za BIH - med Herceg-Bosno in BIH sklenjeno trajno premirje + vojaško zavezništvo s Hrvaško = proti skupnemu sovražniku začeli izvajati usklajene vojaške operacije (preobrat na bojišču)
- ❖ Preobrat: tudi minometna mina 5. februarja 1994 na tržnici v Sarajevu ubila 68 in ranila 144 ljudi.
- ❖ Svetova javnost zgrožena [zahtevala vojaško posredovanje = Varnostni svet odobril letalske napade na srbske položaje okoli mesta zahteval umik vsega težkega orožja.
- ❖ Grožnja mednarodne skupnosti je uspela saj je 12. februar minil mirno
- ❖ 1995: krvavo leto [številne ofenzive, ki so naznanjale konec vojne.
- ❖ Julija je vojska Republike Srbske zasedla Srebrenico[pod zaščito Združenih narodov
- ❖ srbska vojska sistematično umorila okoli 8.000 ljudi (večinoma moške, ostale pa pregnala iz domov)
- ❖ Svetovna javnost zgrožena [NATO povečal število letalskih napadov na srbske položaje.
- ❖ Konec julija sta združeni vojski hrvaške in BIH sprožili operacijo *Poletje 95*, avgusta sledila še operacija *Nevihta* [glavni preobrat v vojni saj sta bili vojski Republike Srbske in Srbske Krajine med spopadi popolnoma poraženi in sta prosili za premirje.
- ❖ Operaciji *Nevihta* je sledilo še več manjših spopadov [21. novembra 1995 v Daytonu podpisan mirovni sporazum, ki je dokončno končal vojno v BIH in na Hrvaškem.

2. Al Kaida in zgodovina terorizma

2.1. Zgodovina terorizma

- ❖ Izraz »terorizem« $\square$ francoskega obdobja Vladavine terorja v letih 1793 in 1794 (med francosko revolucijo).
- ❖ Uporabljali so ga vodje sistematskega odstranjevanja »izdajalcev« med revolucionarnimi odbori ("najboljšo možnost za obrnitev svobode")
- ❖ označevanje državnega nasilja in usmrčevanja z znamenitimi giljotinami
- ❖ nikakor ni nov fenomen post-vojnega sveta
- ❖ Svet za zunanje zadeve Združenih držav (s teorijo terorizma) = svete bojevnike, ki so pobijali civiliste –judovski fundamentalisti izživljajoč se nad Rimljani v Palestini (1. stoletje); razbojniški kult v Indiji, ki so pobijali mimoidoče zaradi žrtvovanja hindujskemu božanstvu (7. stoletje); bližnjevzhodna šiitska sekta pod imenom asasini, ki je s pomočjo omamljenosti od hašiša pobijala politične nasprotnike.

2.2. Al Kaida

- ❖ Al Kaida = globalna militantna islamska teroristična skupina
- ❖ ustanovil Osama bin Laden = med avgustom 1988 in koncem leta 1989 (sprva tajno gibanje – nihče ni vedel za njega)
- ❖ Deluje kot omrežje, sestavljeno iz večnacionalne, nedržavne vojske ter radikalnega sunitskega gibanja, ki poziva h globalnemu džihadu.
- ❖ napadla številne civilne in vojaške tarče v različnih državah,
- ❖ najbolj znani: napadi 11. septembra 2001, pokol v Beslanu, napadi na veleposlaništva ZDA v Afriki leta 1998, bombni napadi na Baliju leta 2002
- ❖ Al Kaida je nadaljevala z rastjo in širjenjem svojih operacij v desetletju med 2001 in 2011.
- ❖ Značilne oblike : samomorilske napade in istočasni napadi z bombami na več tarčah Članstvo se deli na: (1) prisegli zvestobo bin Ladnu (2) člani skupin, ki delujejo znotraj Al Kaide $\square$ ima svoje taborišča za urjenje predvsem na področju Afganistana, Pakistana, Iraka in Sudana
- ❖ Ideologija : (1) usmerjena predvsem v popolno uničenje tujega vpliva na muslimanski svet (2) ustanovitev novega islamskega kalifata (3) prepričanje, da obstaja krščansko-judovska zarota proti muslimanom (kar predvsem temelji na zavezništvu med ZDA in Izraelom) (4) da je ubijanje nedolžnih civilistov versko upravičeno v džihadu.
- ❖ Al Kaida je tudi odgovorna za sektarno nasilje med muslimani - deluje proti vsem nesunitskim vejam islama
- ❖ Organizacija je znana tudi kot Mednarodna islamistična fronta za džihad proti križarjem in judom
- ❖ Potem, ko je bil 2. maja 2011 ubit Osama bin Laden, je vodstvo organizacije prevzel Ajman al-Zavahiri.
- ❖ Al Kaidina organizacija sloni na doktrini »centralizacije odločitve in decentralizacije izvršitve«
- ❖ Zaradi vojne proti terorizmu - strokovnjaki opozarjajo - vodstvo Al Kaide postalo geografsko izolirano $\square$ decentralizirano vodstvo lokalnih skupin

2.3. Osama Bin Laden (2. maj 1. obletnica smrti)

- ❖ Prepričanje: uvedba šariatskega prava izboljšala razmere v islamskem svetu

- ❖ Nasprotoval: pan-arabizmu, socializmu, komunizmu ter demokraciji.
- ❖ Osama je bil prepričan: (1) da je Afganistan, pod vladavino talibanov (edina islamska država v muslimanskem svetu) (2) džihad pravica in orodje za popravo krivic (nad muslimani zagrešile ZDA ali nemuslimanske države) (3) da je potrebno uničiti Izrael in doseči umik ZDA iz Bližnjega vzhoda
- ❖ civilisti (vključno z ženskami in otroci) legitimni cilji džihada.
- ❖ Njegovi pogledi in načini, kako bi jih dosegli veljali za terorizem
- ❖ Osamova strategija proti večjim tarčam (Sovjetska zveza in ZDA) je bila v tem, da se jih vplete v daljše bojevanje izčrpavanja v muslimanskih državah, pri čemer bi boj proti njim pritegnil številne džihadiste, ki se ne bi nikoli predali – to pa bi povzročilo ekonomski zlom sovražnika.
- ❖ Afganistan:
  - 1980 vstopil med islamske borce v vojni proti Rusiji v Afganistanu
  - Preko operacije *Ciklon*, ki je potekala med leti 1979 in 1989, so ZDA z denarjem in orožjem oskrbovale mudžahedine - pakistanska Inter-Services Intelligence (ISI) delovala kot posrednica.
  - Bin Laden je spoznal s generalporočnikom Hamidom Gulom (vodja ISI) – Medtem ko so ZDA priskrbele orožje in denar, pa sta ISI in Pakistanske oborožene sile dejansko izvajala urjenje islamskih prostovoljcev.
  - 1984 bin Laden in Azam - v Afganistan pošiljala arabski denar, orožje in prostovoljce.
  - Osama pričel boriti proti Rusom v smislu ekonomskega boja
  - S podedovanega denarja financiral letalske prevoze, prenočišča, plačilo potnih taks in drugih potreb za mudžahedini.
  - Bin Laden (gradbenim znanjem, družinskimi gradbenimi podjetji) zgradil številna taborišča v Pakistanu, kjer so urili mudžahedine.
  - V tem času je pričel Osama nositi kamuflažne jakne in nositi sovjetsko oz. ruske jurišne puške.
  - 1988 je bin Laden zapustil Maktab al-Khidamat in ustanovi Al Kaido
  - Azam posvetil podpori afganistanskih bojevanikov
  - Sovjetska zveza februarja 1989 umaknila iz Afganistana - bin Laden naslednje leto vrnil v rodno Saudsko Arabijo, kjer je bil sprejet kot heroj džihada (arabsko legijo uničil supersilo)
  - Iraška invazija na Kuvajt (pod vodstvom Sadama Husseina) 2. avgusta 1990, je ogrozila tudi Saudsko Arabijo.
  - Kmalu po prihodu ameriških enot v Saudsko Arabijo je Osama preusmeril svojo pozornost na napade na zahodu.
  - Bin Laden je nadaljeval z javnimi nastopi proti Savdski vladi zaradi prisotnosti ameriških enot – oblasti izgnale iz države.
  - Leta 1992 je tako zapustil Savdsko Arabijo in odšel v izgnanstvo v Sudan
- ❖ Sudan in Afganistan:
  - 1990 (pred začetkom zalivske vojne) je Savdska Arabija dovolila nastanitev ameriških sil v držav
  - (bin Laden) zatočišče je našel v Sudanu, 1994 na pobudo ZDA in Savdske Arabije izgnan – povezan s terorističnimi napadi v Jemnu in Somaliji
  - 1998 je začel pozivati k sveti vojni proti Američanom in Judom in napovedal napade nanje in na njihove zaveznike – postal eden najbolj iskanih ljudi.

- Kot vodjo Al Kaide so ga loville mednarodne sile, saj naj bi bil odgovoren za nekatere izmed največjih terorističnih napadov na svetu □ 11. septembra 2001.

3. **(Neo)imperializem v Afriki: Sudan ali Somalija**

4. **Zgodovina odnosov ZDA-Izrael-Iran.**

1. semester

1. Nastanek dveh Korej?

2. Kdaj in v kakšnih okoliščinah so ZDA uporabile atomsko orožje?

3. Kriza demokracije po 1. svetovni vojni.

4. Teorija prekomernega širjenja ozemlja na primerih evropskih imperialistov.